
SILVIJE BOMBARDELLI 1916.-2002.

ŽIVOT POSVEĆEN GLAZBI I KAZALIŠTU

UDK: 78.071.1 *Bombardeli, S. "1916/2002"*

*O, sretan onaj koga vijencem lovora
Ovjenča smrt u sjaju pobjede ...*

Goethe

Bombardelli nije bio te sreće. Uostalom, kao ni mnogi drugi. A pobjeda je sjajnih bilo, mnogo je bilo i poraza. Ali davno ... Ono što je ostalo bila je spuštena zavjesa, spoznaja da se dalje ne može onako kao nekada a da je drugačije besmisleno. Imao je pravo.

Silvije Bombardelli bio je svakako jedna od najsvestranijih osobnosti na širokom polju suvremene hrvatske glazbe. Skladatelj, dirigent, glazbeni pedagog, pisac brojnih članaka i eseja s područja teorije glazbe, estetike i filozofije. Put ga je vodio iz Splita u Beograd i Novi Sad (utemeljitelj i dirigent Opere), zatim se uključuje u antifašističku borbu (voditelj kulturno-umjetničkih društava), poslije rata dirigent Zagrebačke filharmonije i predavač na Muzičkoj akademiji, intendant i dugogodišnji ravnatelj i dirigent u HNK Split, utemeljitelj Splitskog ljeta i dr.

Nizati preciznije podatke iz Bombardellijeve biografije bilo bi kao oslušivati zvižduk vlakova koji putuju daleko, listati sveznadar bedekera, pa opet bi to ostalo enigmatsko putovanje, brzi skerco, sloboda traženja koja nas vodi k često nepoznatim adresama ...

Milan Kundera u svojim *Iznevjerenim testamentima*, sa snažnim osjećajem za metafizičku dimenziju ljudskog života, govori da i oni koji nisu više među živima - postoje, tako što živi čuvaju njihovu oporuku. Ukazujući na uništavajuću snagu zaborava, Kundera podsjeća da je sudbina umrlih prepuštena odgovornosti i moralu živih. Na tragu tih razmišljanja i ovaj se prilog može doživjeti kao približavanje Bombardellijevu testamentu, a to znači njegovom djelu i istini koju ono nosi.

Jedina prava strast Silvijeva života bila je glazba i kazalište. Upravo je Hrvatsko narodno kazalište u Splitu za tog znatiželjnog čovjeka nemirna duha bio početak i kraj života. Disao je s kazalištem, u njemu i van njega.

Bombardellijev glazbeni razvitak od ekstremnog modernizma, preko svojevrsnog realizma do dekafonije, s više stotina zbornih skladbi, filmske i scenske glazbe, orkestralnih djela, opera i baleta, uz intenzivnu dirigentsku karijeru i spisateljski rad, te posebno obvezujuću ulogu artistskog ravnatelja Splitske opere i splitskog ljeta gotovo dva poslijeratna desetljeća, svjedočanstvo su jednog gustog života bez odmora i predaha.

Bombardellijevo djelo promatrano u dužem vremenskom trajanju ispisuje zapravo traganje za univerzalnim značenjem čovjekova postojanja. Nemir i traganje konstanta su njegova života. Potjera za univerzalnim zavičajem i utopijskim odredištem koje je smještao u svojevrstu "metafizičku realnost", u daleke prostore sreće kojima teži i njegova Jagoda podjednako kao Ona i On u posljednjem baletu *Carpet Snakesu*. Kad bi se ovaj pristup oštrije promotrio, moglo bi se kazati da je Bombardelli bio u stalnom raskoraku između dva zavičaja - onog realnog, u kojemu je stalno osjećao teret poraza, i onog metafizičkog - sanjanog, koje jest *in fine finali* poezija-glazba. Uvijek je iza borbe s okrutnostima života, koji je bio ispunjen potresima i plićacima, bio antikvarijat čarolija osvjetljen plamenovima ljubavi koju je čuvao kao zalihu u isušenom svijetu sjena. U antikvarijatu su pohranjena sjećanja, a to znači istine, njih je trebalo braniti kao goli život.

Nakon Drugog svjetskog rata Bombardelli ulazi u kazalište i tu se ponaša kao noćni vodič koji ne poznaje teren, ali zna da se mora ići dalje. On nikad nije bio "mrtvački dirigent" ili intendant, kako bi kazao Peter Brook, ne vraća se starim shemama, konvencijama, uspijeva u teškim desetljećima ujediniti publiku i umjetnike u zajedničko "da"! Osnovica je, ne bez povijesnog razloga, *bel canto* i *domaće stvaralaštvo*. Silvije je bio taj koji je povezo različite sposobnosti i raznorodne silnice u jednu kreativnu matricu koja je iznjedrila prepoznatljiv stil, otvorila vrata onima koji su dolazi, ostvarujući nerijetko na pragu kuće da je brani od napada furije izvan i iznutra. Što je ostalo od vremena kada je teatar bio uistinu čarolija? Nije bilo lako stati pred publiku, raširiti prazne ruke i pokazati da doista nema ništa u rukavima. Tek tako se moglo započeti, bez nade u udoban život i bez zamamnih materijalnih perspektiva. Jedra zanosa i poezija fanatizma ponijela je splitsku kazališnu arku daleko i svi su vjerovali da je teatar, kako bi kazao Jean Genet, *važan kao palača pravde, kao spomenici u čast mrtvih, kao katedrala, kao skupština poslanika, kao Vojnička škola, kao sjedište vlade, kao tajna mjesta crne burze ili droga ...* Valja nam promisliti i to koliko smo posljednjih desetljeća vjerujući da napredujemo zapravo nazadovali. Stoga, nije dobro kada se odričemo prošlosti, kada zaboravljamo odakle smo pošli, kada se ograđujemo od ljudi koji su u kazalištu dali sve, bez ostatka ili zadržke, kada ne vidimo da se velika duhovna energija stvorena ranije prenosi do danas, i da je kazalište jedan veliki kontinuitet ili ga zapravo nema. Parafrazirajući Adorna, Bombar-

delli nasuprot pokliča masovne kulture: “Budi što jesi!”, formulira novi slogan elitističke kulture: “Budi što nisi nikad bio!”

U teškim vremenima koja su se morala prebaciti preko ramena, Bombardelli je, okružen predanim umjetnicima, živio naporno, radno, hrabro i teatru je predao najbolje osobine vlastitog duha, pokušavao je u trajanje prevesti istinu do koje je bio došao. A to je također bilo vrijeme rizika i opasnih sudara s vlastima, brahijalnom moći i najrazličitijim podvalama. Bombardelli nije pošao putem onih koji su za malo komfora i novca brzo prodali svoj integritet i mišljenje. Politizirana stvarnost, i onda i danas, kontaminirala je intelektualce, zaboravljaju se vizije i ljepota. A što je značilo nezadovoljstvo najbolje je posljednja sva desetljeća osjetio sam Bombardelli.

Pjesnički usud i nevesela sudbina pjesnikova postajala je kultno mjesto umjetnika uopće. *Mrtav pjesnik*, kaže Josif Brodski, *je najbolji predmet ljubavi*. Nema više neprijatelja, oni su “lanjski snijeg”. Oni koje je on izbjegavao ili svi oni koji su njega izbjegavali, a toga je bilo znatno više, sada govore o njemu kao najvećem prijatelju, prepričavaju se anegdote, govori o njemu kao da je sada zamakao iza ugla. Nikad življe, nego sada kada ga nema! Možda se sada i dogodi da se ponešto iz njegova bogatog opusa snimi, da neka nagrada dobije njegovo ime. Kad umre umjetnik - glazbenik sve njegovo postaje dragocijeno, nikad više prijatelja i poklonika nego kad ga nema!

U povodu smrti maestra Bombardellija formiran je poseban odbor za sahranu, sastavljen od najuglednijih imena hrvatske glazbene i kazališne scene, a održane su i dvije komemoracije u Zavodu HAZU i HNK u Splitu. Na sahrani 5. listopada 2002. ispratili su ga prijatelji i poštovatelji, a posljednju počast odali su maestro Pero Gotovac, predsjednik Hrvatskog društva skladatelja, dr. Nikola Buble, dekan Umjetničke akademije, dr. Mirjana Sirišćević, Ante Jelaska, Mirjana Donadini-Perić, dr. Vlatko Perković i dr. Tonći Šitin. Silvije Bombardelli ostaje živjeti u našoj sredini kao veliki inspirator u borbi za ideale kazališta, kao čovjek čije je srce slušalo i onda kada prsti više nisu, pa kada je i ono stalo - živi njegovo djelo i kao opomena i kao obveza.

Glazbena povijest Splita, a u njoj i Silvije Bombardelli zajedno s Gotovcem, Hatzeom, Paraćem, Tijardovićem, Kiriginom, Burićem i generacijom mlađih i starijih skladatelja, nije stvar prošlosti i zaborava, već je to živa rijeka koja teče, a na nama je da njezinu maticu njegujemo i spasimo od ponornih rupa, dok nije prekasno!

TONĆI ŠITIN